

*"Ви не вярвате,
епископче Иване..."*

о. Августин Волошин, о. Юрій-Калман Жаткович, марамороський вікарій Михайло Балог, о. Олександр Яцкович, директор Ужгородської гімназії та папський прелат у єпархії Василь Гаджега, о. Віктор Желтвай, о. Юлій Чучка, о. Петро Долинай, о. Михайло Медве, о. Степан Желтвай та ін.

Провідну роль серед народовців відіграв о. А. Волошин. Саме його заслугою було ініціювання створення Товариства “Унію”, яке мало власну друкарню, видавало та поширювало газету “Наука”.

Проукраїнське крило зміцнилося у чехословацький період (20–30-ті рр. ХХ ст.). Величезну роль у цьому відігравали отці-василіани. На кінець цього періоду український напрямок переміг. А. Волошин став прем'єр-міністром, а потім і президентом Карпатської України.

Після окупації Карпатської України Угорщиною влада намагалася перетворити Греко-Католицьку Церкву у своє знаряддя. Однак уже все було не так просто. Показово, що членами молодіжної української націоналістичної організації (за місцем тюрми – палацу Ковнера, де катували арештованих підпільників, відома як “ковнерівська”), яка діяла в 1940–1942 рр. та ставила завдання визволення Закарпаття та возз'єднання його з Україною, було дев'ять священників та семінаристів, із них – о. П. Погоріляк очолював один із трьох – Східний округ організації, а редактором її газети “Чин”, автором брошури “Звинувачую Мадярщину” був о. С. Пап. Характерним є те, що амністувати та випустити із в'язниці молодих націоналістів окупанти були змушені на вимогу єпископа Мукачівської єпархії Олександра Стойки.

Через певний час після смерті О. Стойки єпископом був призначений Теодор Ромжа. Настав найдраматичний період у історії єпархії.

БОРОТЬБА ЗА КИРИЛИЦЮ, МОВУ, КАЛЕНДАР У 1915–1916 РОКАХ

Ігор ЛІХТЕЙ,

кандидат історичних наук, доцент

...На початку ХХ ст. А. Волошин двічі побував у Галичині, зокрема й у Львові, придивлявся там до українського життя. Звідти він привіз багато книжок, виписав ряд газет – як народницьких (українських),

Августин Волошин

так і русофільських. Ці поїздки сприяли зміцненню в його свідомості віри в кращі часи й щасливе майбутнє для українського народу.

У 1915 р. угорські урядовці взялися за реформування Греко-Католицької Церкви з наміром якомога більше її мадяризувати. З цією метою було вирішено запровадити друкування богослужбових книг латинським шрифтом (замість кирилиці), а також замінити в церковній сфері юліанський календар на григоріанський. Таке прагнення угорської влади не знайшло схвалення навіть у мукачівського єпископа Антонія Паппа (1912–1924). Він, хоч і був угорцем, але “як добрий духовний і совісний чоловік” намагався “відвернути це лихо від своєї єпархії”.

До активних поборників збереження кирилиці в друкуванні книжок та юліанського календаря належав і о. А. Волошин. Він, зокрема, входив до складу делегації, яка під проводом єпископа А. Паппа брала участь у обговоренні цього питання на засіданні Міжєпархіальної комісії в Будапешті 9 вересня 1915 р. Крім А. Волошина та А. Паппа, членами делегації від Мукачівської єпархії були канонік Петро Гебей (майбутній мукачівський греко-католицький єпископ), ректор греко-католицької духовної семінарії Симеон Сабов і канонік Георгій Шуба. Головував на засіданні очільник Міжєпархіальної комісії примас Угорської церкви, Естергомський архієпископ Янош Чернох, який був активним прибічником мадяризації.

Всі представники Мукачівської єпархії говорили про недоцільність проведення цієї акції. У своєму виступі на засіданні комісії А. Волошин, зокрема, зауважив, що “проект зміни нашої кирилики” суперечить “засадам культурної свободи”, і не можна допустити таке насильство проти народу (русинів. – *І.Л.*), який завжди зберігав лояльність до угорської держави. Лише зятяті вороги нашого народу могли порадити урядові вдатися до такої акції. А тому, той, хто цього прагне, хай не сподівається, що духовенство цього народу буде йому допомагати.

У підсумку А. Волошин наголосив, що “зміна літургійних книг може статися лише з дозволом Апостольського Престолу”.

На своєму засіданні Міжєпархіальна комісія не ухвалила жодного позитивного рішення. Однак А. Волошин, П. Гебей, С. Сабов та Г. Шуба підготували і 4 грудня 1915 р. відправили до Папи Бенедикта XV (1914-1922) протест, у якому звернули увагу на те, що угорська влада з метою мадяризації стала втручатися у винятково церковні справи: видання богослужбових книг, зміни календаря, скорочення літургійних відправ, виховання духовенства, реформування Чину св. Василя Великого. Зрештою проект угорського уряду в Мукачівській греко-католицькій єпархії не був реалізований. Але своїми діями влада, як писав А. Волошин, досягла лише того, що “значно збільшилося число тих русинів, які бажали розпаду Австро-Угорщини”. В результаті, акція проти “кирилики і нашого старослов’янського обряду розбудила національне почуття” навіть у тих людей, які не мали надії на краще майбутнє...

(Витяг зі статті: Ліхтей І. Августин Волошин як символ єдності українців // Августин Волошин: два ювілеї. – Ужгород : Карпати, 2017. – С. 6–7)

ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА НА ЗАКАРПАТТІ У “КАТАКОМБНИЙ” ПЕРІОД (1950–1989)

Володимир ПІПАШ

Після входження Закарпаття у склад СРСР Мукачівська греко-католицька єпархія, як і Греко-Католицька Церква в Україні загалом, зазнала жорстокого насильства з боку тоталітарного режиму. З метою пришвидшення “радянзації” краю, керівництво СРСР прийняло рішення ліквідувати конфесію. 17 березня 1945 р. Й. Сталін особисто схвалив письмові пропозиції щодо знищення УГКЦ [15, с. 224].

Для реалізації наміру було прийнято низку директивних документів, що передбачали “возз’єднання греко-католицької (уніатської) церкви Закарпатської області УРСР з Російською православною церквою”, яка вже повністю була підконтрольною комуністичному режиму [3; 8; 14; 18].